

(ki mit lát)

Én nem tudom, hogy az ember mennyit változik élete során. Jobb lesz-e vagy rosszabb, ahogy öregszik? Mit nyer és mit veszít el? A legfontosabb, habár maliciózus kérdés: kutyából lesz-e szalonna. Úgy gondolom – bár nem tudom –, hogy a polgár polgári időkben nem sokat változik, legalábbis egész életét bizonyos keretek között tölti, nem váltja meg a világot, nem lesz

forradalmár, gyilkos és betörő sem. Természetesen vannak kivételek, akik készek kilépni bűvös körükből, s útjuk, teszem azt a papneveldéből egyenesen a bolsevik párt élére visz. De a többség elvein és nézetein nem sokat változtat.

Azt mondhatjuk: az idők változnak, a lélek és az értelem pedig vagy behódol vagy ellenáll. Nagy jellemgyilkos az önérdék. Ennek ellenére azt kell hinnünk, hogy természetünk, amely viselkedésünket döntően befolyásolja, életünk során nem sokat változik, hacsak lényünket át nem formálja valamely betegség. A XX. század során a baloldali értékrend számos metamorfózison esett át, ezzel együtt a baloldali szellemi elit is ide-oda kalandozott. Tagadott, helyeselt, megbánt, átalakult, újrakezdett, kiábrándult, áttelekesült, de bizonyos dolgokban nem engedett, s ezek közül az első és legfontosabb: a jobboldallal szemben érzett erkölcsi fölény és atavisztikus gyűlölet. A csalódás, a rádöbbenés, a baloldali bűnök és szörnyetegek napfényre jötte ezen nem sokat változtatott, így a jellemnek nem okozott problémát. Aki kommunista volt valaha, vagy csupán ifjú forradalmár és lázadó, az vénségére, bár a múlt bizonyos tévedéseivel leszámolt – önelégült, és a másféle eszmék iránt gyűlölködő maradt. Képes ugyan belesimulni a polgári világba, sőt, ha teheti kisajátítja azt, feloldozva egykorvolt önmagát, de fölényét nem felejt. Számos ilyen ember él közöttünk, jelenleg liberálisnak nevezik és hiszik önmagukat, a kommunizmus nyomorát lelkükből kitöröl-

ték, és helyette most a művelt Nyugat szabadelvű-félszocialista, de előző hitükhöz hasonlóan, mindenképpen magas rendű eszméit képviselik és élik át.

Sebezhetetlenek. **Eörsi István** *Látja-e más is?* címmel tette közzé a Népszabadságban Versdokumentumok magyarázatokkal 1949–1956 című kötetének utószavát. Maga a kötet nyilván szembenéz a múlttal, az utószó pedig merész magakelletés, egy erősen beképzelt (egyébként tehetséges) ember önvizsgálata. A rövid önvallomásban kemény és kevély lélek rajzolódik ki előttünk, aki nem hajlamos ténnyel hajtani, s másokat is ellenállásra biztat. Már a tízéves Eörsi is dacos, milyen lehet a hetvenéves? A következő kérdést teszi fel: „Látja-e más is, ha a könyvem végére ér, amit nekem olyan jó látnom?”. Nem tudom, mit olyan jó látnia. Talán azt, hogy számára „a Rajk-per semmilyen erkölcsi dilemmát nem vetett fel”? Vagy azt, hogy *Lukács György* néki a kályha, ahova visszatérhet, s ahonnan startolhat, mint a „kezdő táncos”? Gondolom, rokon lelkek talán, ezért írja le **Eörsi** a lukácsi közhelyet, hogy „a nagy életek, konzekvensek”. Melyek ezek a nagy életek? Közéjük tartozik *Lukács György* és **Eörsi**? Mind ez ellen persze nincs kifogásom.

Mindenkinek van önképe, s **Eörsi**é nárcisztikus ugyan, de akár őszintének is hihetjük. Jók-e (szakmailag) ezek az 1953-ból (Kazincbarcikáról) önidézett verssorok: „A párttitkárral öt percig beszéltem / Nekünk jött írni? villant fel szeme / s már megismertem. Azt kutatja mindig, / ami közvetlen is segítene. / Magukról írok. A lap egy napra küldött, / örömmel maradnék tovább is, pedig. / És közben azon ujjongtam magamban, / hogy nekik írok, persze, hogy nekik.” A hetvenéves **Eörsi** elámul a 22 éves **Eörsi** bornírtágán. Azt kérdezi: „Hogyan vergődhetett ilyesmire a létezés rangjára?” Mennyivel modernebbek ezek a sorok: (Nem pontosan idézek.) Vojtila úr, az most a gondom, hogy ön miatt drágább a kondom. (Íme egy költői lélek fejlődése.) Hát így jöhetett létre a régi rang, ahogyan a mostani kevélységek, lényeglátások és goromba igazságtudatok. Mert nincs semmi baj korunk liberálisaival, csak ez: a folytonos fölény, és szűnni nem akaró igazságtudat. Hogy a „jellem következetessége” mind ebben érvényre jut-e, én nem tudom...